ΕΤΟΣ ΙΖ'. ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 16 ΜΑΙΟΥ 1869. ΑΡΙΘ. 703.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΜΑΘΩΝ.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ.

ΤΙΜΗ ΕΤΗΣΙΑΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

Προπληρωτέα εἰς Ἀθήνας τῷ ἐκδότῃ.
Διὰ τοὺς ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος συνδρομητὰς δρ. 10.
Διὰ τοὺς ἐκτὸς αὐτῆς » 12.

Ἐκδίδεται τρὶς τοῦ μηνός.

ΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ

Παρὰ τοῖς Κ. Κ. Διδασκάλοις καὶ τοῖς ἐπιστάταις τῶν Ταχυδρομείων ἐν τῇ ἡμεδαπῇ.
Ἐν δὲ τῇ ἀλλοδαπῇ παρὰ τοῖς Κ. Κ. Ἑλληνικοῖς Προξένοις καὶ τοῖς ἰδιαιτέροις ἐπιτρόποις τοῦ Ἐκδότου.

Οὐχ οἱ πολλὰ, ἀλλ' οἱ χρήσιμα ἀναγινώσκοντές εἰσι σπουδαῖοι. (ΑΡΙΣΤΙΠΠΟΣ.)
Ἐὰν ἦς φιλομαθὴς, ἔσῃ καὶ πολυμαθής. (ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ.)

Πρὸς τὸν Κ. Συντάκτην τῆς «Ἀληθείας».

Περὶ τῆς παλαιᾶς διώρυχος, τῆς ἑνούσης τὸν Νεῖλον μὲ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ἠδυνήθην νὰ συλλέξω τῇ αἰτήσει ὑμῶν τὰς ἑξῆς πληροφορίας. Ἂν συντελοῦν πρὸς τὸν ἡμέτερον σκοπὸν μεταχειρίσθητε αὐτὰς, εἰδ' οὖ, ῥίψατέ τας εἰς καμμίαν γωνίαν τῆς «Ἀληθείας» ὡς ἄχρηστον ὕλην.

Κατὰ τὸν νέον χάρτην τοῦ Ἰσθμοῦ τοῦ Σουὲζ, ὃν μοὶ ἐδώσατε, ἡ Λεσίψειος διώρυξ φαίνεται ἀρχομένη ἀπὸ σημείου πλησίον τοῦ παλαιοῦ Τανιτικοῦ Στόματος τοῦ Νείλου καὶ λήγουσα πλησίον τῆς Παλαιᾶς Ἀρσινόης ἐν τῷ Ἡρωοπολίτῃ κόλπῳ (μυχῷ) τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ ὅπου κεῖται ἡ νῦν κώμη Σουὲζ, πλησίον τοῦ παλαιοῦ πολυχνίου Κλύσματος. Ὁ κόλπος δὲ οὗτος λέγεται ταυτὸν τοῦ Σουὲζ (Βαρ-ες Σουέζ). Ὁ Εὐσέβιος ὀνομάζει Κλύσμα τὸν Ἡρωοπολίτην τοῦτο κόλπον, δι' οὗ διέβησαν καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἐξελθόντες τῆς γῆς Αἰγύπτου, ἀλλ' ἦτο καὶ πόλεως ἐκεῖ ὄνομα, ὅθεν καὶ ὁ Ἐπιφάνιος (κ. Αἰρ.) λέγει «τὸ Κάστρον τοῦ Κλύσματος», ὀνομάζων ἕνα τὸν τριῶν λιμένων τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης.

Περὶ τῆς ἐπαρχίας δὲ διώρυχος ἔστωσαν τάδε.

Καὶ χάριν τῆς διὰ τῆς ἀρδεύσεως εὐφορίας, καὶ χάριν συγκοινωνίας πολλαὶ ἐν Αἰγύπτῳ ἦσαν ἀνεσκαμμέναι διώρυχες καὶ ἡ κατάστασις αὐτῶν ἦτο τὸ γνώρισμα τῆς ποιότητος τῆς διοικήσεως τῆς Αἰγύπτου.

Κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Σουετονίου, ὅταν ὁ Αὔγουστος συμπεριέλαβε τὴν Αἴγυπτον ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ, ἐκ τῶν πρωτίστων αὐτοῦ μεριμνῶν καὶ ἔργων ἦτο διὰ τῆς ἐργασίας τῶν στρατιωτῶν ἐκκαθάρισις πασῶν τῶν ἀπὸ τοῦ Νείλου εἰς διαφόρους διευθύσεις ὑφισταμένων διωρύχων, ἵνα ἐπαυξήσῃ τὴν γονιμότητα τῆς γῆς, ἐξ ἧς ἐπεσιτίζετο ἡ Ῥώμη. Τὰ αὐτὰ περίπου μαρτυρεῖ καὶ Δίων ὁ Κάσσιος λέγων, ὅτι ὁ Καῖσαρ Ὀκταβιανὸς «τάς τε διώρυχας, τὰς μὲν ἐξεκάθηρε, τὰς δὲ ἐκ καινῆς διώρυξε».

Φαίνεται δὲ ὅτι διὰ τὸ Αἰγυπτιακὸν ἐμπόριον δύο τῶν διωρύχων ἦσαν μεγάλαι καὶ ἐκτενεῖς· α) ἡ λεγομένη ὑπό τε τοῦ Διοδώρου καὶ τοῦ Πλινίου «Πτολεμαίου ποταμός,» β) «Τραϊανὸς ποταμός», καὶ γ) ἡ Κανεβική.

Καὶ τὴν μὲν «Πτολεμαίου ποταμὸν» λεγομένην ἐπεχείρησε πρῶτος ὁ Φαραὼ Νεκὼς ὁ Ψαμμιτίχου υἱὸς (480 π. Χ.), δι' ἧς προυτίθετο νὰ ἑνώσῃ τὸν Νεῖλον μὲ τὴν Ἐρυθρᾶν θάλασσαν. Ἐπαύσατο δὲ μεταξὺ ὀρύσσων αὐτὴν, ἀφοῦ καὶ δώδεκα μυριάδες Αἰγυπτίων ἀπώλοντο, ἐμποδισθεὶς ὑπὸ τοῦ Μαντείου, εἰπόντος, ὅτι χάριν τῶν βαρβάρων ἐργάζεται, τοῦτέστι παρασκευάζει εὐκολίας πρὸς εἰσβολὴν τῶν Βαρβάρων (Βαρβάρους δὲ, καθ' Ἡρόδοτον ἔλεγον οἱ Αἰγύπτιοι «πάντας τοὺς μὴ σφίσιν ὁμογλώσσους»). Τὸ ἡμετελὲς δὲ καταληφθὲν ἔργον τοῦτο τοῦ Νεκὼ ἐξηκολούθησε δεύτερος, Δαρεῖος ὁ Ἱέρσης (ὁ Ὑστάσπους π. Χ. 520—527), καὶ ἀπετελείωσε Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος (π. Χ. 274).

Ἡ διώρυξ αὕτη ἤρχετο ἀπὸ τοῦ Πηλουσιακοῦ βραχίονος τοῦ Νείλου, ὀλίγον καθύπερθεν τῆς Βουβάστιος πόλεως (νῦν Τελ-βάστα), καὶ διερχομένη παρὰ Πάτουμον πόλιν Ἀραβικὴν, ἤχθη ὑπὸ τῶν Περσῶν ἄχρι τῶν Πικρῶν Λιμνῶν, ΒΑ τοῦ Δέλτα· διεκόπη δὲ τὸ ἔργον ἐνταῦθα ἕνεκα τῶν μεταξὺ Περσῶν καὶ Αἰγυπτίων πολέμων, καὶ κατὰ μέρος διεφράχθη ὑπὸ ἄμμου. Τέλος δὲ, Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος, ἀφ' οὗ ἐξεκάθηρε καὶ ἐπεσκεύασε τὴν διώρυχα, παρέτεινεν αὐτὴν ἄχρι τῆς Ἀρσινόης, πόλεως ἐν τῷ Ἡρωοπολίτῃ μυχῷ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ τοῦ Πτολεμαίου διώρυξ ἔπαθε τὰ αὐτὰ ὥστε καὶ πρὸ τῆς βασιλείας ἤδη τῆς Κλεοπάτρας κατέστη ἄχριστος εἰς ναυσιπλοΐαν.

Ἡ μεταξὺ Νείλου καὶ Ἀρσινόης, διὰ διώρυχος συγκοινωνία ἀνενεώθη τὸ 106 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ Τραϊανοῦ. Οἱ ἀρχιτέκτονες ὅμως αὐτοῦ μετέβαλον τὸ παλαιὸν σχέδιον ὀρύξαντες αὔλακα ἀπὸ ὑψηλοτέρου σημείου τοῦ Νείλου, ἵνα τὰ ὕδατα αὐτοῦ καταρρέωσιν εἰς τὴν Ἐρυθρᾶν θάλασσαν, οὐχὶ δὲ ταύτης εἰς αὐτὸν, ἵνα μὴ φθαρῶσι τὰ

ὕδατα τοῦ Νείλου ἑνούμενα μετὰ τῶν θαλασσίων καὶ κατασταθῶσιν οὕτως ἄχρηστα καὶ πρὸς πόσιν καὶ πρὸς ἄρδευσιν. Ὅθεν ἡ τοῦ Τραϊανοῦ διώρυξ ἤρχετο ἀπὸ τῆς ἐν τῇ Ἀνατολικῇ ὄχθῃ τοῦ Νείλου πόλεως Βαβυλῶνος, ἀπέναντι τῆς Μέμφιος, καὶ διερχομένη διὰ τῆς Ἡλιουπόλεως (Ὼν), Ἡρωοπόλεως καὶ Στραπείου εἰσέβαλλεν εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ἕως 20 μίλια πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἀρσινόης, εἰς τὴν πόλιν Κλύσμα.

Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Τραϊανοῦ διετηρεῖτο ἐπιμελέστερον ἢ τουλάχιστον ἐπεσκευάζετο ὑπὸ τῶν κατόπιν Μωαμεθανῶν κατακτητῶν τῆς Αἰγύπτου, διότι ἑπτὰ αἰῶνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τραϊανοῦ εὑρίσκομεν ὅτι περιηγηταὶ καὶ προσκυνηταὶ Χριστιανοὶ μεταβαίνοντες εἰς Παλαιστίνην διέπλεον τὸν διώρυχα ταύτην.

Ἡ δὲ Κανωβικὴ διώρυξ συνήνου δι' ὑγρᾶς κελεύθου τὰς πόλεις Κάνωβον καὶ Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὴν Μαρεωτίδα λίμνην.

Αἱ ὄχθαι τῆς διώρυχος ταύτης κατείχοντο ὑπὸ κήπων καὶ ἀγροικιῶν τῶν πλουσίων Ἀλεξανδρέων, ἔνθα μετέβαινον, κατὰ Στράβωνα, οἱ καπυρίζειν βουλόμενοι δηλαδὴ οἱ θέλοντες ν' ἀναπνέωσι καθαρὸν ἀέρα, νὰ διασκεδάζωσι κτλ. Ἤγοντο δὲ καὶ πολλὰ ὄργια τοῦ τε Βάκχου καὶ τῆς πανδήμου Ἀφροδίτης ἐν τῇ διώρυχι ταύτῃ ἀνεδήνη, κτλ. περὶ ὧν ἄλλοτε θὰ εἴπωμεν τὰ δέοντα, διότι ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ τοῦ ἔτους εἶναι ὀχληρὸν νὰ γράφῃ τις περὶ τοιούτων θερμῶν τόπων. Δ. Πζ.

Λόγος ἐπιτάφιος

ἐπὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ Σπυρίδωνος Μεταξᾶ, ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου καὶ πληρεξουσίου Ὑπουργοῦ τοῦ Βασιλέως ἐν Πετρουπόλει, ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ νεκροταφείῳ Ἀθηνῶν τὴν 25 ἀπριλίου 1869

ὑπὸ Θεοδώρου Π. Δηλιγιάννη Ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν.

Δὲν μέλλω νὰ μεταφέρω τὰς δάφνας, αἵτινες στολίζουσι τὸν παρακείμενον ἐκεῖνον τύμβον τοῦ ἀειμνήστου Ἀνδρέου Μεταξᾶ, ἵνα δι' αὐτῶν κοσμήσω τὸν κεχηνότα τάφον, ἐν ᾧ μέλλει νὰ κατατεθῇ ὁ νεκρὸς τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Βεβαίως αἱ δάφναι ἐκεῖναι μέγα καὶ πολύτιμον ἀποτελοῦσι κόσμημα, οὐδὲ δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ ὠκύμορα ἄνθη, τὰ ἁρμόζοντα εἰς τοὺς τάφους ἡμῶν τῶν νεωτέρων· ἀλλά, ὁμιλῶν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ υἱοῦ, οὐδὲν ἔχω δικαίωμα ἵνα περιβάλω τὸν βίον αὐτοῦ διὰ τῆς λάμψεως τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν κατορθωμάτων τοῦ πατρός, ὀφείλω μάλιστα νὰ ἀποφύγω τὴν κατάχρησιν ταύτην, ἵνα διδάξω τοὺς ὁμήλικας ὅτι τιτλους προσωπικῶν μόνον ὑπηρεσιῶν πρέπει νὰ προσάγωσιν εἰς τὴν κοινωνίαν ἐν ᾗ βιοῦμεν.

Ἀλλ' ὅταν πρόκειται περὶ τοῦ υἱοῦ διακεκριμένου πολίτου καὶ ἄκων ἀναφέρει τις τὸν νοῦν εἰς τὸ κλέος τοῦ πατρός. Ἡ ἀναδρομὴ αὕτη εἰς τὰς περιφανεῖς ὑπηρεσίας τῶν πατέρων εἶναι ἴσως ἀκουσία ἔκφρασις δημοσίας εὐγνωμοσύνης εἰς τὴν μνήμην αὐτῶν, ἀποβαίνει δὲ πάντοτε τὰ μάλιστα λυσιτελὴς εἰς τὰς πολιτείας. Ἡ γνώμη αὕτη δὲν εἶναι ἐμή, ἀλλ' εὗρον αὐτὴν ἐκτεθειμένην ἐν ἐπιστολῇ, τὴν ὁποίαν ἔγραψε προσφάτως ἔξοχος ἀνὴρ τῆς εἰκοσαετηρίδος ταύτης, μέγας ἡγεμὼν μεγάλου ἔθνους.

«Ἐν χρόνοις τοσαύτης προόδου τοῦ σκεπτισμοῦ, ἔγραφεν ὁ Αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων, εἶναι ὠφέλιμον νὰ ἀναμείβῃ τις τὴν πρὸς τὴν πατρίδα αὐταπάρνησιν καὶ νὰ ἀναμιμνήσκῃ αὐτὴν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς· διότι ἡ ἀνάμνησις τῶν μεγάλων ἱστορικῶν συμβεβηκότων καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὴν μνήμην τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, παρασκευάζουσαι τὴν πεποίθησιν ἐπὶ τὸ μέλλον, ἀποτελοῦσι περιφανῆ ἀναγνώρισιν τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ».

Δὲν πρέπει λοιπὸν, ἀγορεύων ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ υἱοῦ, νὰ διέλθω ἐν σιγῇ συμβεβηκὸς τοσοῦτον ἐπίσημον, τὰς πρὸς τὴν πατρίδα ἐξόχους ὑπηρεσίας τοῦ πατρός· μνείαν δ' αὐτῶν ποιούμενος δὲν σκοπῶ νὰ ἐπαινέσω τὸν υἱόν, ἀλλὰ νὰ κλίνω γόνυ πρὸ τοῦ τύμβου διακεκριμένου πολίτου.

Ἀληθῶς ὠκύμορα ἄνθη ἁρμόζουσιν εἰς τοὺς τάφους ἡμῶν τῶν νεωτέρων, διότι ἡ ἐποχὴ ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν καὶ ἐν ᾗ βιοῦμεν δὲν ἐκάλεσαν ἡμᾶς εἰς τὴν διάπραξιν μεγάλων ἔργων, οἷα οἱ πατέρες ἡμῶν ἐκλήθησαν νὰ διαπράξωσι καὶ θαυμασίως ἐπετέλεσαν. Ἡ ἐντολὴ τῶν πατέρων ἡμῶν ἦτο νὰ παρασκευάσωσι καὶ συντελέσωσι τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἐνεστῶτος· ἡ ἐντολή των ἦτο μεγάλη, καὶ ἡ ἐπιτυχία ἀπίστευτος, ἀπίστευτοι δὲ καὶ μεγάλαι ὑπῆρξαν αἱ πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίαι καὶ θυσίαι των, ἀνάλογος ἡ εὐγνωμοσύνη τῆς ἡμετέρας καὶ τῶν ἑπομένων γενεῶν πρὸς τὴν μνήμην ἐκείνων, καὶ τὸ θάμβος ἡμῶν πρὸς τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὴν αὐταπάρνησίν των. Ἀλλὰ τὸ ἔργον ἡμῶν, τῶν διαδεχθέντων ἐκείνους, ἦτο νὰ διατάξωμεν καὶ ῥυθμίσωμεν τὸ ἐνεστὼς παρασκευάζοντες τὸ μέλλον· τὸ ἔργον δὲν ἦτο εὐχερὲς ἀληθῶς, ἀλλὰ δὲν ἀπῄτει τὰς ἐξόχους ἐκείνας ἀρετὰς, αἵτινες τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐχαρακτήρισαν.

Πλὴν διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἐπαινέσῃ τις ἐπὶ τοῦ τάφου ἐκείνους, οἵτινες κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἐποχὴν τοῦ ἐθνικοῦ βίου ἡμῶν ἀναδείκνυνται διακεκριμένοι ὑπηρέται τῆς πολιτείας; πεπεισμένος διατελῶ ὅτι καὶ καθῆκον καὶ συμφέρον ἔχει ἡ κοινωνία νὰ ἀνέχηται τοὺς ἐπαίνους, τῶν ὁποίων εἰσὶν ἄξιοι οἱ εὐσυνειδότως καὶ πεφωτισμένως πολιτευόμενοι λειτουργοὶ τοῦ Κράτους, καὶ τὴν πολιτείαν αὐτῶν μετὰ θάρρους πρέπει νὰ προτίθεμεν ὡς παράδειγμα ἀξιομίμητον εἰς τε τοὺς ὁμήλικας καὶ εἰς τοὺς νεωτέρους.

Τοῦ καθήκοντος τούτου ἡ ἐκπλήρωσις μὲ ἤγαγε, φίλοι συμπολῖται, ἐπὶ τοῦ τάφου τούτου, καὶ μόνον τοῦτον τὸν σκοπὸν προεθέμην ἀναβάς ἐπ' αὐτόν.

Μετὰ τοῦ Σπυρίδωνος Μεταξᾶ ἁπλῆ μόνη γνωριμία μὲ συνέδεε· διὰ τοῦτο δὲν ἠδυνήθην νὰ ἔχω κρίσιν πλήρη καὶ ἀσφαλῆ ἐπ' αὐτοῦ, ὡς ὑπαλλήλου ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν, ἐν ᾧ μέχρι τοῦ 1863 διετέλεσεν ὑπηρετῶν· κατὰ τὸ ἔτος μάλιστα ἐκεῖνο ἐγὼ ὡς ὑπουργὸς ἀπήλλαξα αὐτὸν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ τμηματάρχου, ἥτις ἦτον ἀνατεθειμένη εἰς αὐτόν, διότι δὲν ἔστεργε νὰ διεξάγῃ πλέον αὐτὴν καὶ πρὸ ἔτους εἶχεν ἐγκαταλίπει αὐτὴν πράγματι. Κατὰ πλείονα λόγον οὐδὲν δύναμαι νὰ εἴπω περὶ τῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς ὡς γραμματεὺς τῶν ἐν Μαδρίτῃ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικῶν πρεσβειῶν προσήνεγκε, καθ' ὃν χρόνον ἡ διεύθυνσις αὐτῶν εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὸν ἀείμνηστον πατέρα του· διότι νέος ἔτι ὢν οὐδεμίαν ἠδυνάμην νὰ σχηματίσω περὶ τῶν ὑπηρεσιῶν του τούτων γνώμην.

Ἀλλ' ἐν χρόνοις ἀνωμάλοις συνήντησα αὐτὸν πολιτευόμενος ἐν πολυμελεῖ συνελεύσει, ἥτις, καὶ συντάσσουσα τὴν πολιτείαν ἀπέναντι τῆς νέας βασιλείας καὶ νομοθετοῦσα μετ' αὐτῆς, συνεκέντρονεν, ὡς εἴπετο, ἐν ἑαυτῇ μεγάλην ἐξουσίαν. Οἱ χρόνοι οὗτοι δὲν ἀπέχουσι πολὺ ἀφ' ἡμῶν, καὶ οἱ πλεῖστοι ὑμῶν ἐνθυμοῦνται τὴν πρόσφατον ἱστορίαν αὐτῶν.

Κατὰ τοὺς ἀνωμάλους καιροὺς, ἡ προθυμία μεθ' ἧς οἱ πολλοὶ ἀντιλαμβάνονται τῶν πραγμάτων καὶ ἡ ταχύτης, μεθ' ἧς προβαίνουσιν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς γνώμης των καὶ τὴν ἔκφρασιν αὐτῆς δὲν ἀποτελοῦσιν ἐγγυήσεις ἀσφαλεῖς περὶ τῆς ἀκριβείας τῆς ἀντιλήψεως καὶ περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς γνώμης των· ἂν δέ τις προσθέσῃ εἰς ταῦτα καὶ τὴν ἐπιρροὴν τὴν ὁποίαν οἱ κλιματικοὶ λόγοι καὶ ἡ ζωηρότης τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος ἀσκοῦσι, θέλει κατανοήσει πόσον εὔκολον ἦτο νὰ πλανηθῇ τότε τὸ δημόσιον φρόνημα, καὶ ἡ γνώμη τῶν πλειόνων μελῶν τῆς συνελεύσεως ἐκείνης νὰ τραπῇ ὑπὲρ τοῦ πεπλανημένου δημοσίου φρονήματος, θέλει δὲ ἀναλογιαθῇ πόσον ἦτο δύσκολον καὶ ἀκροσφαλὲς ἴσως εἰς ἄνδρας πολιτευομένους νὰ ἀντιστρατευθῶσιν εἰς τὸ τοιοῦτον δημόσιον φρόνημα καὶ εἰς τὴν δι' αὐτοῦ σχηματισθεῖσαν γνώμην τῶν πλειόνων. Ἐν τῇ κρισίμῳ ἐκείνῃ ὥρᾳ ἐνθυμοῦμαι τοῦ Σπυρίδωνος Μεταξᾶ, ἀντιταχθέντος εὐτόλμως εἰς τὸ πεπλανημένον φρόνημα τῶν πολλῶν, καὶ μετὰ θάρρους, μαρτυροῦντος τὴν καλὴν πίστιν καὶ τὴν πεποίθησιν αὐτοῦ, προσπαθήσαντος νὰ ἀναστείλῃ τὴν ἔκφρασιν τῆς πλειονότητος τῆς συνελεύσεως. Καὶ δὲν ἐπέτυχε μὲν ἀληθῶς, διότι τὸ ῥεῦμα ἦτο ἀκατάσχετον, παρωθούμενον μάλιστα ὑπὸ ἀξιοθρηνήτων συμβεβηκότων, τὰ ὁποῖα γεννᾷ καὶ προάγει ἡ ἀνωμαλία τῶν καιρῶν, ἡ παρρησία ὅμως αὐτοῦ κατέστησε κατάδηλον καὶ τὴν ὀρθοφροσύνην καὶ τὴν καλὴν πίστιν τοῦ πολιτευομένου.

Κατὰ τὸ 1867 διωρίσθη ἔκτακτος ἀπεσταλμένος καὶ πληρεξούσιος ὑπουργὸς τοῦ Βασιλέως παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι τῆς Ῥωσσίας· ἡ πολιτεία δ' αὐτοῦ κατὰ τὴν διαχείρισιν τῆς σπουδαίας καὶ δυσχεροῦς ταύτης ἐντολῆς εἶναι ἀνωτέρα παντὸς ἐπαίνου, καὶ ἐπ' αὐτῆς οἱ λόγοι ἐμοῦ σήμερον παρέχουσιν εἰς ὑμᾶς ὅλον τὸ ἐπιθυμητὸν κῦρος. Ὠνόμασα δυσχερῆ τὴν ἐντολὴν τῶν ἐν ταῖς ξέναις αὐλαῖς ἀντιπροσωπευόντων τὴν πατρίδα ἡμῶν, διότι οὐδὲ τὸ μεγαλεῖον, οὐδ' ὁ ὄγκος τῆς ἀντιπροσωπευομένης ἐπικρατείας παρέχει αὐτοῖς τὴν κύρωσιν τῆς ἐντολῆς των, μόνους δὲ προσάγουσι τίτλους τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα συμπάθειαν τῆς Εὐρώπης, καὶ μόνην ἀντλοῦσιν ἐπικουρίαν ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ τῶν ἀναμνήσεων τοῦ παρελθόντος. Ὠνόμασα δ' αὐτὴν ἀπουδαίαν, διότι καὶ ἔκτακτοι καὶ σπουδαῖαι περιέβαλον τότε τὴν πατρίδα ἡμῶν ἀνάγκαι· κεχωρισμένη δ' ὑπῆρχεν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης πρὸ πενταετίας, ἀπομονωθεῖσα ὡς νῆσος μηδόλως μετὰ τῶν ἀπέναντι στερεῶν συγκοινωνοῦσα. Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Βασιλέως ὤφειλον καὶ γνώμας πεπλανημένας περὶ τῆς Ἑλλάδος νὰ διαφωτίσωσι, καὶ προλήψεις κατ' αὐτῆς νὰ διαλύσωσι; καὶ τὴν ἀναντίρρητον πρόοδον τοῦ ἀρτιγεννήτου τούτου τόπου νὰ παραστήσωσιν, ἵνα τὴν δικαιοσύνην τῆς Εὐρώπης καταστήσωσι προσιτὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα· ταῦτα δὲ πάντα διὰ τῆς ἰδίας ἱκανότητος καὶ διὰ πεφωτισμένης ἐνεργείας ἠδύναντο μόνον νὰ ἐπιτελέσωσιν. Ὁ Σπυρίδων Μετοξᾶς, τοῦ ὁποίου ὁ νεκρὸς πρόκειται, διεκρίθη μεταξὺ τῶν πρεσβευτῶν τοῦ Βασιλέως, οὐδὲ ἄκαρπος ἀπέβη ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ. Εἰς τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ ὀφείλεται ἡ περαίωσις τῆς ὑποθέσεως τοῦ κληροδοτήματος τοῦ ἀειμνήστου Βαρβάκη, τῆς ὁποίας ἡ ἐκκρεμότης ἐπὶ τεσσαράκοντα ἐνιαυτοὺς εἶχε παραταθῆ εἰς τὴν πεφωτισμένην καὶ ἐπιμελῆ προσπάθειαν αὐτοῦ πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ἡ ἐλάττωσις τοῦ ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν οἴνων δασμοῦ καὶ ἡ κατάργησις τοῦ ἐπὶ τῆς σταφίδος εἰσαγωγικοῦ τέλους· εἰς τὰς πατριωτικὰς παρορμήσεις αὐτοῦ, ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἐθνικοῦ δανείου ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις.

Ὁ Σπυρίδων Μεταξᾶς εἶχε καὶ κρίσιν ὀρθὴν καὶ εὐθύτητα χαρακτῆρος καὶ γνώσεις πρακτικὰς, διεκρίνετο δὲ πρὸ παντὸς διὰ τὴν εὐκρίνειαν τῶν διανοημάτων καὶ τὴν σύνεσιν περὶ τὰς ἐνεργείας. Τὰ προσόντα ταῦτα, ἀναπόφευκτα εἰς τοὺς ἀναλαμβάνοντας τὴν ἐντολὴν νὰ ἀντιπροσωπεύωσι τὴν πατρίδα ἡμῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, εἵλκυσαν, ὡς εἴπετο, τὴν πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην τῆς κυβερνήσεως, παρ' ᾗ διετέλει διαπεπιστευμένος, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τῶν ὑπ' Αὐτὸν διευθυνόντων τὰ τῆς πολιτείας ἐκείνης. Καὶ ἡ μὲν ἐμπιστοσύνη τῆς Αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως ἐμαρτυρεῖτο διὰ τῆς προθυμίας μεθ' ἧς ἐγίνοντο δεκταὶ πρὸς ἐξέτασιν αἱ αἰτήσεις του καὶ τῆς εὐκολίας μεθ' ἧς διεξε-

ἤγοντο, ἡ δὲ Αὐτοκρατορικὴ πρὸς αὐτὸν εὔνοια καὶ πρότερον πολλάκις ἐδηλώθη καὶ τελευταῖον ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν κηδείαν ἐγένετο καταφανής, τιμηθεῖσαν διὰ τῆς παρουσίας τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ ἄλλων μελῶν τῆς σεβαστῆς οἰκογενείας Αὐτοῦ. Ἐνῷ δὲ μνείαν ποιοῦμαι τῶν εἰς τὸν νεκρὸν τοῦ μακαρίτου Σπυρίδωνος Μεταξᾶ ἀποδοθεισῶν τούτων τιμῶν, ἤθελον παραλίπει καθήκον, ἂν, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀκουσθῇ ἡ φωνή μου ἕως ἐκεῖ, δὲν ἐξέφραζον ἐπὶ ταύταις καὶ ἐντεῦθεν τὴν εὐγνωμοσύνην μου.

Πρωτεῖον ὅμως εἶχεν ὁ Σπυρίδων Μεταξᾶς προτέρημα τὴν ἔνθερμον καὶ ἀκραιφνῆ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην· διὰ τοῦτο ὅπου καὶ ἂν ἦτο καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει οὐδέποτε ἐπελανθάνετο τῶν ἀληθῶν συμφερόντων αὐτῆς. Ἡ ὀρθοφροσύνη αὐτοῦ οὐδέποτε ἄφινεν αὐτὸν εἰς πλάνην, ἀλλ' ὡδήγει αὐτὸν νὰ διαγινώσκῃ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ ἐν παντὶ χρόνῳ, καὶ μόνων αὐτῶν νὰ διατελῇ πιστὸς ὑπηρέτης. Διὰ τοῦτο ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐλύπησε πρὸ ἡμῶν τὴν ἐν Πετρουπόλει κοινότητα τῶν συμπολιτῶν καὶ ὁμογενῶν ἡμῶν, οἵτινες οὐδενὸς μέσου ἠμέλησαν ἵνα μαρτυρήσωσι τὴν ἐπὶ τούτῳ λύπην των, ἀποτέλεσμα τῆς περὶ τοῦ τεθνεῶτος βελτίστης ὑπολήψεως αὐτῶν. Ἡ προθυμία καὶ ἡ ἅμιλλα τῶν μελῶν τῆς ἑλληνικῆς ἐκείνης κοινότητος, ἀπόδειξις τῆς ἀγάπης αὐτῶν πρὸς τὸν Σπυρίδωνα Μεταξᾶν καὶ τῆς πεποιθήσεως αὐτῶν ἐπὶ τὸν πρεσβευτὴν τοῦ Βασιλέως ἡμῶν, δὲν ἦτο δι' ἐμὲ πληροφορία ἀδιάφορος· ἀλλ' ὅσον μὲ συνεκίνησε διὰ τὰ αἰσθήματα ταῦτα τῶν ἀδελφῶν ἐκείνων, τοσοῦτον ἐνίσχυσε τὴν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Σπυρίδωνος Μεταξᾶ λύπην μου, ὡς ἐνδεικνυσά μοι τὴν ζημίαν, ἣν ὁ θάνατος ἐπήνεγκε στερήσας τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος διακεκριμένου καὶ πεφωτισμένου λειτουργοῦ. Ἀλλὰ

οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν.
»Φύλλα τὰ μὲν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δὲ θ' ὕλη
»τηλεθόωσα φύει· ἦρος δ' ἐπιγίγνεται ὥρη.
»Ὡς ἀνδρῶν γενεὴ ἡ μὲν φύει, ἡ δ' ἀπολήγει».

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ
ΕΙΣ
ΣΠΥΡΙΔΩΝΑ ΤΟΝ ΜΕΤΑΞΑΝ

Ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ νεκροταφείῳ Ἀθηνῶν τῇ κε'.
Ἀπριλίου 1869.

Ὑπὸ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΟΚΚΙΝΟΥ.

»Οἴκοις δικαίων ἰσχὺς πολλή».
Παροιμ. κεφαλ. ιέ. στίχ. ς'.

Ὅταν ὁ νεώτερος ἀδελφός σου, ὁ ἀοίδιμος Πέτρος, καὶ ἐγώ, πρόσηβοι μόλις τὴν ἡλικίαν, ἐφοιτῶμεν ὁμοῦ, ὦ ἀείμνηστε φίλε! εἰς τὰ διδασκαλεῖα τῆς κλεινῆς τοῦ Μονάχου πόλεως, τὰ ὁποῖα ἡ βασιλικὴ ὡς ἀληθῶς τοῦ φιλέλληνος Λουδοβίκου γνώμη εἶχεν ἀνοίξει εἰς τὴν ὀργῶσαν ἐπὶ τὴν μάθησιν Ἑλληνικὴν νεολαίαν, καὶ ὅταν μετὰ ταῦτα ἡδῶντές συνεκπουδάζομεν ἐν τῷ περισπούστῳ Πανεπιστημίῳ τῆς περικαλλοῦς Ἐϊδελβέργης παρὰ τὰς ἡδυτάτας τοῦ Νέκαρος ὄχθας, πόσα τότε ἀνεπλάττομεν ἑαυτοῖς ὄνειρα ὑπὲρ τῆς γερμανικῆς ἑνότητος καὶ ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος τῆς πατρίδος ἡμῶν ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἐντυπώσεων, ἃς ἐχάραττον εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἡ ἐμβρίθεια τῆς θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς παιδεύσεως τῶν διδασκόντων ἐξ ἑνός, καὶ ἐξ ἑτέρου, ὁ πρὸς τὴν μάθησιν ζῆλος, τὸ ἀρρενωπὸν φρόνημα, ἡ χρηστότης τοῦ ἤθους καὶ τῶν τρόπων τῶν ὁμηλίκων συσπουδαστῶν τῆς σοφῆς καὶ εὐάνδρου Γερμανίας! Τῶν ὀνείρων τούτων τὰ μὲν ἡ γερμανικὴ νεότης, προελθοῦσα ἐκ τῆς δυνάμεως τῶν λόγων εἰς τὴν ἀκμὴν τῶν ἔργων, ἤδη ἐπετέλεσεν, τὰ δὲ περὶ τῆς ἡμετέρας Ἑλλάδος ἀναβάλλει πάντοτε τῆς τύχης ἡ βασκανία, εἴθε δὲ μὴ καταστήσῃ ὅλως φροῦδα καὶ ἀνεμώλια ἡ ὁσημέραι ἐκδηλουμένη ἐν ἡμῖν πρὸς τοὺς λόγους καὶ τὰ ἔργα ἀτονία, ἥτις ἐπεκάθισεν ὡσεὶ παχεῖα ὀμίχλη εἰς τὸν πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν τῆς πατρίδος ὁρίζοντα.

Τίς πότε ἤθελε μοὶ εἴπῃ, ὅτι ἡ καρδία μου ἔμελλε νὰ ὑποστῇ μετὰ βραχεῖαν τοῦ χρόνου περίοδον τὴν πικρίαν τοῦ χωρισμοῦ ἀπὸ τοῦ νεαροῦ φίλου; τίς, ὅτι ἔμελλον νὰ τιμήσω διὰ τῆς ἀσθενοῦς φωνῆς μου τὴν μνήμην αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἐκφορᾶς του, καὶ ὅτι ἡ πρὸς αὐτὸν φιλία ἤθελε μὲ συνδέσει διὰ τῶν δεσμῶν βαθείας ὑπολήψεως καὶ περιπαθοῦς συμπαθείας πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὸν ἀδελφόν του, καὶ κληροδοτήσει εἰς ἐμὲ, ὡς εὐσεβὲς καὶ λυπηρὸν συνάμα κειμήλιον, τὸ καθῆκον τοῦ νὰ συνεισφέρω τὸν πενιχρὸν τοῦ λόγου μου ἔρανον εἰς τὰς ἐπικηδείους τιμὰς τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τοῦ γεννήτορος, συντελῶν οὕτω πολυπενθῆ τριλογίαν, τῆς ὁποίας την ἀνακολουθίαν παρεσκεύασεν ἡ ἀνωμαλία τῆς τύχης, οὐδεμία δὲ ἀνθρωπίνη δύναμις νὰ μεταβάλῃ ἠδύνατο! Τίς ἤθελε μοὶ εἴπῃ τότε, ὅτι ὁ νεαρὸς υἱὸς ἤθελε προπορευθῇ τοῦ γέροντος πατρὸς καὶ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ εἰς τὴν αἰωνιότητα! Ποῖος ἠδύνατο νὰ μαντεύσῃ, ὅτι ἡ σειρὰ τῆς τριλογίας ἔμελλε ν' ἀνατραπῇ, καὶ μολονοτοῦτο τὸ τελευταῖον αὐτῆς δρᾶμα νὰ καταπλήξῃ τοσοῦτον τὴν αἴσθησιν, νὰ διεγείρῃ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἀκμαῖον ὡσαύτως τὸ πένθος, νὰ ὑπάρξῃ ἐπίσης ἀδάκτυον εἰς τὴν προαίσθησιν, ὅσον τὸ πρῶτον, ἐπίσης πρόωρον εἰς τὴν γνώμην τῶν οἰκείων καὶ τῶν πολιτῶν καὶ ἀνιαρὸν εἰς τὴν πατρίδα, ὅσον τὸ πρῶτον ὁμοῦ καὶ τὸ δεύτερον!

Αἰτία τῆς ἀνανεώσεως τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων, τῆς ἐκδηλώσεως τῆς αὐτῆς γνώμης καὶ ἐπὶ τοῦ πρωθυστέρου τούτου τῆς τριλογίας δράματος εἶναι ἡ ἀρετὴ τοῦ τεθνεῶτος, ἥτις ἐνάμιλλος πρὸς τὴν οἰκογενειακὴν παράδοσιν, ζηλωτὴς τῆς δόξης τοῦ πατρὸς καὶ τῶν προγόνων καὶ κοινωνὸς τῆς ἐξαιρέτου προαιρέσεως τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ, νεαροποιεῖ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὴν ἀλγηδόνα τῆς δευτέρας καὶ τῆς πρώτης στερήσεως, ἐπιτείνουσα αὐτὴν διὰ τῆς μνήμης τῆς προσωπικῆς τοῦ Σπυρίδωνος ἀξίας· «Οἴκοις δικαίων ἰσχὺς πολλή».

Καὶ βεβαίως, ἂν ἡ εὐκλεια τῶν προγόνων θεωρῆται ὡς ἰσχυρὸν ἐλατήριον διὰ τὰς εὐγενεῖς φύσεις, ἡ ἀλήθεια τῆς γνώμης ταύτης κυροῦται πρὸ πάντων ἐν τῷ νεωτέρῳ ἑλληνισμῷ ἐκ τῶν πολλαπλῶν παραδειγμάτων τῆς οἰκογενειακῆς ἱστορίας τοῦ προκειμένου νεκροῦ.

Τὸ γένος αὐτοῦ ἕλκει τὴν καταγωγήν του ἐκ τοῦ περιφανοῦς Γερουσιαστοῦ τῆς βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας Μάρκου Ἀντωνίου τοῦ Μεταξᾶ, ὅστις κοινωνήσας τῶν ἡρωϊκῶν ἀγώνων τοῦ τελευταίου Αὐτοκράτορος πρὸς ἀποτροπὴν τῆς μοιραίας δουλώσεως τοῦ ἔθνους ἡμῶν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν ἀλλοφύλων, καὶ ὑποκείνας καρτερικῶς ἅπασας τὰς περιπετείας τῆς ἀνίσου μὲν ἀλλ' ἀπαραιτήτου διὰ πᾶσαν εὐσταθῆ ψυχὴν πάλης κατὰ τῆς βίας τῆς εἱμαρμένης, ἀπῆλθεν ἐν τῇ ἀποφράδι ἡμέρᾳ τῆς ἁλώσεως τοῦ Βυζαντίου μετὰ τῶν συγγενῶν καὶ οἰκείων καὶ μετὰ πολλῶν ὁμοτίμων τῆς Αὐτοκρατορίας οἰκογενειῶν ἐπὶ τῶν πλοίων τοῦ Γενουηνσίου ναυάρχου Ἀνδρέου τοῦ Δωρία. Ἐπὶ τῆς μεταναστεύσεως ἐκείνης οἱ μὲν κατεστάθησαν εἰς Χίον, οἱ δὲ εἰς Κρήτην, οἱ δὲ εἰς Κεφαλληνίαν. Ὁ Μάρκος κατῴκησε προσωρινῶς μὲν ἐν Κρήτῃ, ὁριστικῶς δὲ ὕστερον ἐν Κεφαλληνίᾳ, ὅπου ἐγένετο ὁ ἱδρυτὴς τοῦ ἐπισημοτάτου αὐτοῦ γένους.

Μεταξὺ τῶν διαδόχων αὐτοῦ διεκρίθησαν πρὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως διάφοροι, πάντων δὲ μάλιστα Ἀναστάσιος ὁ Μεταξᾶς, πρωτοπαπᾶς τοῦ πατρὸς τοῦ Σπυρίδωνος. Παρασκευάσας ἀπὸ ἰδίας δαπάνης στρατιωτικὸν σῶμα ἐκ 2800 Κεφαλλήνων καὶ ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ, ἠγωνίσατο μετὰ περιφανοῦς ἀνδρίας ὑπὲρ τῆς ἑνετικῆς δημοκρατίας εἰς τὰς πρὸς διατήρησιν τῶν κτήσεων αὐτῆς ἐν τῇ Πελοποννήσῳ καὶ ἐν τῇ δυτικῇ Ἑλλάδι συγκροτηθείσας κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς χριστιανωσύνης μάχας, καὶ τοσοῦτον τελεσφόρος ἀπεδείχθη ἡ ἐπικουρία αὐτοῦ, ὥστε ἡ δημοκρατία περιέβαλεν αὐτὸν μὲ τὸν τίτλον τοῦ Κόμητος, ἀναγράψασα εἰς τὰς τάξεις τῶν ἰθαγενῶν αὐτῆς εὐγενῶν, καὶ ἀπένειμεν αὐτῷ ὁμοῦ μὲ τὸ τιμάριον τοῦ παρὰ τὴν Λευκάδα Μεγανησίου καὶ τὸ σπουδαιότατον ἀξίωμα τοῦ διοικητοῦ τοῦ τμήματος τῆς Ἀκαρνανίας καὶ Ἀχαΐας. Ἀλλὰ οἱ υἱοὶ καὶ ὁ ἔγγονος αὐτοῦ κατεδιώχθησαν ὕστερον ἐπὶ τῇ αἰτήσει τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας, ὡς κοινωνήσαντες τῆς κατὰ τῶν ὀθωμανῶν ἐπαναστάσεως τῶν Πελοποννησίων ἐν ἔτει 1769, ὑπὸ τῆς ἀλλοπροσάλλου πολιτικῆς τῶν Ἑνετῶν, φυλακισθέντες ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὰς εἱρκτὰς τῆς Ἑνετίας, καὶ ἰδόντες δημεύομένην καὶ διαρπαζομένην τὴν πολυτάλαντον αὐτῶν περιουσίαν.

Ἡ παράδοσις τῶν οἰκογενειακῶν παραδειγμάτων καὶ συμφορῶν μετέδωκεν εἰς τοὺς ἀπογόνους ζωηρότερον τὸ ἔνστικτον τῆς πρὸς τοὺς ξένους δυσπιστίας. Ἡ ἀνεπιφύλακτος ἀφοσίωσις εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν ξένων ὑπῆρξε δίδαγμα ἀείποτε ἀλλότριον εἰς τὸν πολιτικὸν βίον καὶ τοῦ Ἀνδρέου Μεταξᾶ καὶ τῶν υἱῶν του. Ἡ διαγωγὴ τοῦ πατρὸς ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος, ἐπὶ τῆς σεπτεμβριανῆς μεταπολιτεύσεως, ἐπὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείας καὶ ἐπὶ τῆς εἰς Ἀθήνας ἐπιστροφῆς του, ὁ βίος ὅλος τοῦ Πέτρου καὶ ἡ πολιτεία τοῦ Σπυρίδωνος ἔν τε Κωνσταντινουπόλει, ὡς Γραμματέως, καὶ ἐν Πετρουπόλει, ὡς Πρέσβεως, ἀπέδειξαν, ὅτι τὸ δόγμα τῆς ἀποκλειστικῆς εἰς τοὺς ξένους ἀφοσιώσεως εἶχεν ἀποθάνει πρὸ πολλοῦ ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἔθνους, ἀνανήψαντος ἐκ τῆς παιδικῆς τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων ἀφελείας εἰς τὴν ἀνδρικὴν τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς συναίσθησιν, καὶ εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ νὰ ὑπάρξῃ αὐτὸ ἑαυτῷ ὅρος καὶ τέλος ἐν τῇ διαρρυθμίσει τῶν ἐξωτερικῶν αὐτοῦ σχέσεων. Δύο μόνον Βασιλέων ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἡμῶν πολιτεία ὑπῆρξε προϊὸν ἰδεώδους συμπαθείας, ἡ τοῦ Λουδοβίκου τῆς Βαυαρίας, καὶ ἡ τοῦ Καρόλου τῆς Γαλλίας· τοῦ δευτέρου μὲν ψυχικὴ κυρίως ὁρμή, ἐκ θρησκευτικῆς ἐξαιρέτως συμπαθείας λαβοῦσα τὴν σύστασιν, τοῦ δὲ πρώτου πνευματικὴ ἅμα καὶ ψυχικὴ κίνησις, ἐμπνευσθεῖσα ἐκ τῆς ἀληθῶς ἱερᾶς συμμαχίας τῶν παραδόσεων τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης καὶ τέχνης καὶ τῆς χριστιανικῆς ὡσαύτως θρησκείας. Διὰ τοῦτο ἡ τοῦ δευτέρου ἐνέδωκεν ἐπὶ μικρὸν εἰς τὴν πολύτροπον τοῦ Μετερνίχου ἀντίδρασιν, καὶ μόλις ἐπὶ τοῦ ὑπουργείου τοῦ Μαρτιγνὰκ ἐξεδηλώθη ἀκωλύτως ὑπὲρ τοῦ ἔθνους ἡμῶν, ἐν ᾧ ἡ τοῦ Λουδοβίκου, καὶ ὡς διαδόχου καὶ ὡς Βασιλέως, ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ παρὰ τὴν πλευρὰν τῆς Αὐστρίας, ἔμεινεν ἀνένδοτος ὅσον εἰς τὴν πανουργίαν τόσον καὶ εἰς τὰς ἀπειλὰς τοῦ αὐστριακοῦ Ἀρχιχαγκελλαρίου.

Ὁ Σπυρίδων ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1808. Ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς ἑλβετικῆς Γενεύης. Ἡ πολις αὕτη ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ τὸ κοινὸν τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας διδακτήριον πρὸς μόρφωσιν τοῦ νοὸς καὶ τῆς καρδίας. Ἡ εὐμέθοδος καὶ καθηγητῶν διδασκαλία, καὶ ἡ αὐστηρότης τῶν ἐγχωρίων ἠθῶν, ἐπιρρωννυμένη ἐκ τῆς θρησκευτικῆς ἀγωγῆς τῶν νέων, εἶχον ἑλκύσει τὴν προσοχὴν τοῦ ἀειμνήστου τῆς Ἑλλάδος Κυβερνήτου ἐπὶ τῆς ἐν Γενεύῃ διαμονῆς του εἰς τὴν ἑλβετικὴν πόλιν, ὡς ἀγαθὸν φυτώριον πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν Ἑλληνοπαίδων. Αἱ σχέσεις αὐτοῦ μετὰ τῶν ἐγχωρίων καὶ ἡ βαθεῖα πρὸς αὐτὸν ὑπόληψις τῶν ἐπισημοτέρων ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἐν τῷ πολιτικῷ βίῳ πολιτῶν τῆς Ἑλβετίας, παρεῖχον

μεγάλας εὐκολίας εἰς τοὺς Ἕλληνας πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων. Ἐκεῖ ὁ Σπυρίδων ἀπήλαυσε μετὰ τοῦ ἀειμνήστου αὐτοῦ φίλου καὶ ὁμωνύμου Σπυρίδωνος τοῦ Πήλληκα, καὶ μετὰ διαφόρων ἄλλων Ἑλλήνων, τῆς ἐμβριθοῦς ἐκείνης παιδεύσεως, ἥτις διακρίνει τοὺς λογάδας τῆς ἐλευθερίου ἀγωγῆς.

Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς τὸν πατέρα, διωρίσθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ ἀναδειχθεὶς Γραμματεὺς τῆς ἐν Ἱσπανίᾳ ἑλληνικῆς Πρεσβείας, ἧς ὁ πατήρ του εἶχε διορισθῆ προϊστάμενος. Ἡ ἀντίθεσις τοῦ ἱσπανικοῦ πρὸς τὸν ἑλβετικὸν πολιτισμὸν ἐνεποίησε βαθεῖαν αἴσθησιν εἰς τὴν ζωηρὰν τοῦ Ἕλληνος διάνοιαν. Ὁ σύνδεσμος τῆς θρησκευτικῆς ἀγωγῆς μὲ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας, καὶ ἡ σωτήριος αὐτοῦ ἐπίδρασις ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς εὐδαιμονίας τῶν ἀτόμων ὅσον καὶ τῆς πολιτείας ἐν τῇ μιᾷ, καὶ αἱ ἀλγειναὶ συνέπειαι τοῦ χωρισμοῦ τῆς ἐπιστήμης ἀπὸ τῆς θρησκείας καὶ τῆς ὁλοσχεροῦς ὑποδουλώσεως τῆς πρώτης εἰς τὴν δευτέραν ἐν τῇ ἑτέρᾳ χώρᾳ, ἤνοιξαν ἐνωρὶς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ νέου διπλωμάτου εἰς τὴν κατάληψιν τῶν αἰτιῶν τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς πτώσεως τῶν ἐθνῶν. Ἀπεθησαύρισεν ἔκτοτε ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ ὡς δόγμα τὴν ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πνεύματος ἀκραιφνῆ πίστιν. Εἰς τὸ δόγμα τοῦτο ἐνέμεινεν ἀπλανὴς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ βίου. Ὁσάκις ἐμπνεόμενοι ἐκ τῶν ἀθανάτων ἐντυπώσεων τῶν γερμανικῶν διδακτηρίων ὁ ἀδελφός του Πέτρος καὶ ἐγὼ συνεζητοῦμεν μετ' αὐτοῦ τὸ σπουδαιότατον ἀντικείμενον τῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν σχέσεων τῆς πολιτείας, εὑρίσκομεν αὐτὸν ἀκμαίαν ἀείποτε σώζοντα τὴν μνήμην τῆς ἀποτροπαίου ἐπὶ τὸν βίον τοῦ ἱσπανικοῦ ἔθνους ἐπιρροῆς τῆς ἱεροκρατίας. Ἐπελαμβάνετο δέ, εἰ καὶ δι' ὀλιγωτέρας περιπαθείας ὡς πρὸς τοὺς νεωτέρους ἡμᾶς, μετὰ πρακτικωτέρας ὅμως περισκέψεως τῆς ἐπιλύσεως τῶν ποικίλων ζητημάτων, ἅτινα ἐγκλείει εἰς τὰς πλευρὰς αὐτῆς ἡ Σφίγξ ἐκείνη τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, ἥτις φυγαδευθεῖσα ἐκ τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐκ τῆς Ἀγγλοσαξωνικῆς Εὐρώπης, ἔστησε τὸν θρόνον αὐτῆς μεταξὺ τῶν ῥωμανικῶν ἐθνῶν ἐν τῇ Δύσει καὶ τῶν σλαβικῶν πρὸς ἀνατολάς, καὶ ἀπειτεῖ ἐν τῇ μοιραίᾳ πλοκῇ τῶν ἀντιθέσεων αὐτῆς τὸ μέλλον τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ὅσον καὶ τῶν λοιπῶν τῆς Ἀνατολῆς χριστιανῶν.

Ἀνακληθεὶς ὁ Σπυρίδων μετὰ τοῦ πατρὸς ἐκ τῆς εἰς Ἱσπανίαν Πρεσβείας, διωρίσθη ἐν ἔτει 1840 Τμῆμα τάξεως ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ ἐνέμεινεν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ μέχρι τοῦ 1850 ἔτους. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μετὰ τοῦ πατρὸς μέρος εἰς τὴν προπαρασκευὴν καὶ εὐόδωσιν τῆς μεταπολιτεύσεως τοῦ Σεπτεμβρίου. Ἐπὶ τῆς μεταβολῆς ἐκείνης ἔδωκε σπουδαῖον δεῖγμα τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ συνέσεως, ὑπερμαχῶν μετὰ τοῦ πατρὸς ὑπὲρ τῆς δεκαετίας τοῦ γερουσιαστικοῦ ἀξιώματος κατὰ τῆς γνώμης ἐκείνων, οἵτινες ἠσπάζοντο τὴν ἰσοβιότητα. Ἂν ἡ γνώμη, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἐτάχθη ὁ Σπυρίδων, οὐχὶ ὡς ὑπὲρ τῆς πατρῴας, ἀλλ' ὡς ὑπὲρ τῆς ὀρθοτέρας μεταξὺ τῶν δύο ἐπιδίκων αἱρέσεων, ἐξενίκα, βεβαίως ἡ Βασιλεία ἔμενεν ἀσινής.

Πλὴν τόση ἦτο τῶν πολιτικῶν παθῶν ἡ ἔξαψις, ὥστε ἡ διὰ τὰς περιστάσεις τῆς πατρίδος ἡμῶν ὀρθοτέρα λύσις ἀπερρίφθη, στιγματισθεῖσα ὡς ἀναρχικὴ καὶ ἀνελευθέρα, ἐκράτησε δὲ ἡ ἐναντία, τιμηθεῖσα μὲ τὸ σεμνὸν τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς τάξεως πρόσχημα. Ἡ ἰσόβιος Γερουσία, κατακριθεῖσα δικαίως ἐκ τῶν ἔργων τῶν μελῶν αὐτῆς, ἐσυκοφάντησεν ἀναγκαίως καὶ τὸ σύστημα τῶν δύο Βουλῶν, ὃ καὶ ἀπερρόφησεν, ὡς μὴ ὤφελεν, ἡ δίνη τοῦ χαρυβδείου ῥεύματος τῆς ἐπαναστάσεως, τὸ ὁποῖον καταπίνει, ἀλλὰ δὲν ἐκβράζει τὰ ναυάγια τῶν θεσμῶν.

Ἐπὶ τοῦ 1850 ἔτους ἀπεστάλη μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβείαν ὡς Γραμματεύς. Διέμεινε δὲ ἐν τῇ θέσει ταύτῃ μέχρι τῆς διακοπῆς τῶν σχέσεων ἐν ἔτει 1854. Διατρίβων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐφιλοτιμήθη μετὰ τοῦ πατρός του νὰ ἀνυψώσωσι τὴν Ἑλληνικὴν Πρεσβείαν εἰς τὴν περιωπὴν ἐκείνην, εἰς ἣν ἠύχοντο νὰ ἴδωσιν αὐτὴν αἱ προσδοκίαι σύμπαντος τοῦ Ἑλληνικοῦ. Καὶ τῷ ὄντι ἐπὶ τῆς Πρεσβείας τοῦ Μεταξᾶ τὰ ζωτικὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ζητήματα εὗρον ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους τὸν ἀξιοχρεώτερον καὶ ἀξιοπρεπέστερον παραστάτην. Τὰ ποικίλα καὶ πολυάριθμα τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας συμφέροντα, ἡ ὑποστήριξις τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐπιδόσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ μεταξὺ τῶν ὑπὸ τὴν δουλείαν ὁμοφύλων, ἡ διεκδίκησις τῶν δικαιωμάτων τῆς τοῦ Γένους Ἐκκλησίας ἀπέναντι τῶν κρατούντων καὶ τῶν ἀντιπράξεων τῶν ὁμοδόξων καὶ τῶν ἀλλοδόξων Δυνάμεων οὔτε προθυμοτέρους οὔτε ἐπιτηδειοτέρους ὑπερμάχους ἠδύναντο νὰ ἐπιτύχωσι παρὰ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν, ὧν ὁ μὲν ἐπρέσβευεν, ὁ δὲ ἐγραμμάτευε. Καὶ τὸ ζήτημα τῆς Ἑλληνικῆς ἰθαγενείας ἀναφὲν τότε μεταξὺ τῆς Πύλης καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, ἂν δὲν διεκόπτοντο ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ αἱ σχέσεις, ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ διὰ τοῦ εὐρυχαρδίου πατριωτισμοῦ αὐτῶν, μὴ ἀπαξιούντων, ἐν τῇ ἀληθινῇ μεγαλοφροσύνῃ τῆς μετριοφροσύνης αὐτῶν, νὰ φωτισθῶσιν ὑπὸ τῶν περὶ τὴν πραγματείαν τῆς νομικῆς ὅλης δοκιμωτέρων, λύσιν πολλῷ εὐνοϊκωτέρων ἐκείνης ἣν ἐπαγγέλλεται ὁ αὐτάρκης αὐτοσχεδιασμός, ὅστις ἐμπνέει παρ' ἡμῖν τὰς διαφόρους τῆς πατρίδος Κυβερνήσεις καὶ τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἀντιπροσώπους τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς διευθύνσεως καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ζητημάτων τῆς ἐπιστήμης τῆς διεθνοῦς νομολογίας, ἀφ' ὧν ἐξαρτᾶται ἡ τύχη τοῦ ἔσω καὶ τοῦ ἔξω ἑλληνισμοῦ.

Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας διωρίσθη πάλιν εἰς τὴν

προτέραν αὐτοῦ θέσιν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ διέμεινεν ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ 1861. Ἀναδιφῶν μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ πατρὸς τὰ ἔγγραφα αὐτοῦ ἐνέτυχε ταῖς σημειώσεσι, τὰς ὁποίας ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος ἀνὴρ κατέλιπε περὶ τῶν μετὰ τοῦ καλοῦ κἀγαθοῦ Βασιλέως Ὄθωνος ἐντεύξεών του ὑπὲρ τῆς διορθώσεως τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐν ἔτει 1859. Αἱ σημειώσεις ἐκεῖναι, ἂν ἠδύναντο νὰ περιέλθωσιν εἰς τὴν δημοσιότητα, ἤθελον πληρέστατα ἐξηγήσει τὴν διαγωγὴν τοῦ Βασιλέως καὶ τὴν ἔντιμον ἀπὸ τῶν κατὰ τῆς Βασιλείας συνωμοσιῶν καὶ στάσεων ἀποχὴν τοῦ Ἀνδρέου Μεταξᾶ καὶ τοῦ υἱοῦ του Σπυρίδωνος. Ἤθελον διανοίξει πολλῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ νὰ ἐννοήσωσιν ὁποῖοί τινες ἦσαν μεταξὺ τῶν πρεσβυτέρων οἱ Ἀχιλλεῖς καὶ οἱ Ἀγαμέμνονες τοῦ τρωϊκοῦ κατὰ τῆς Βασιλείας πολέμου, οἵτινες ἀφ' οὗ προσφερομένην αὐτοῖς παρὰ τοῦ Βασιλέως διὰ τοῦ ἔξοχον αὐταπάρνησιν καὶ τότε, ὡς καὶ ἄλλοτε, ἐπιδειξαμένου Ἀνδρέου Μεταξᾶ τὴν ὅλην ἐξουσίαν, τὴν ἀπεποιήθησαν, συνιδόντες ὅτι δὲν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ ἐκπληρώσωσι τὰς ὑπερόγκους προσδοκίας, ἃς εἶχον διεγείρει ὑπὲρ ἑαυτῶν παρὰ τῷ κοινῷ, μολοντοῦτο ὄχι μόνον δὲν εἶχον τὸ θάρρος τῆς πρὸς τὸν Βασιλέα καὶ πρὸς τὸ ἔθνος παῤῥησίας, ἀλλὰ καὶ ἠξίουν παρὰ τοῦ Μεταξᾶ ἵνα πείσῃ οὗτος τὸν Βασιλέα νὰ στέρξῃ εἰς παράλογον ὅσον καὶ γελοίαν οἰκονομίαν, ἀποδεχόμενος ὡς κυβερνήτας τῆς πατρίδος ἐν τῇ κρισιμωτάτῃ ἐκείνῃ ὥρᾳ πρόσωπα, ἀνήκοντα μὲν εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν, ἀλλὰ στερούμενα καὶ τῆς στοιχειωδεστέρας ἀκόμη παιδείας καὶ πείρας. Οἱ Ἀχιλλεῖς τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, μὴ ἔχοντες ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ αὐτῶν ὄχι Πατρόκλους, ἀλλ' οὐδὲ κἂν Αὐτομέδοντας, συνίστων εἰς τὴν Βασιλείαν τὰ ἀνωνυμαστότερα ἐκ τῶν προσώπων τῆς πολιτικῆς σκηνῆς πρὸς τὸν ὀλέθριον σκοπὸν τοῦ νὰ φυλάξωσιν ἑαυτοὺς διὰ καιροὺς εὐδιωτέρους, παραδώσωσι δὲ τὴν Βασιλείαν καὶ τὸ ἔθνος εἰς τὰς συνεπείας τοῦ ἀνάνδρου αὐτῶν ἐγωϊσμοῦ, ὅστις ἐπιπνεύσας ἐκ τῆς ξηρᾶς αὐτῶν διανοίας καὶ ψυχῆς κατεμάρανε τὴν βλάστησιν σπουδαιοτέρου πολιτικοῦ βίου ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν.

Ὁ Σπυρίδων καθὸ μύστης τῆς γνώσεως καὶ τῆς γνώμης τοῦ πατρὸς αὐτοῦ περὶ τῶν προσώπων καὶ καὶ περὶ τῶν πραγμάτων τῆς ἐποχῆς, εἶχεν ἀποκάμει πρὸς τὴν κακότητα τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀποκόψει πᾶσαν πρὸς αὐτοὺς κοινωνίαν ἰδεῶν καὶ πράξεων. Ἐπεδόθη μετὰ τῆς ἀξιολόγου νύμφης του, τῆς χήρας τοῦ πολυτίμου ἀδελφοῦ Πέτρου, εἰς τὴν ἀνατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν ὀρφανῶν αὐτῆς τέκνων, ἅτινα στεροῦνται ἤδη δευτέραν φεῦ! ταύτην φορὰν τοῦ πατρὸς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ προσφιλοῦς θείου.

Ἡ λυπηρὰ τοῦ παρελθόντος πεῖρα ὑπέδειξεν αὐτῷ τὴν θέσιν, ἣν ἔλαβεν ἐν τῇ τελευταίᾳ Ἐθνικῇ Συνελεύσει ὡς πληρεξούσιος τῆς πατρίδος αὐτοῦ Κεφαλληνίας. Ἀλλότριος τῶν κομμάτων, ὅσα εἶχον ὡς βάσιν αὐτῶν τὰ πρόσωπα, ἠγάπησε τὰ συστήματα, ἅτινα ἐστηρίζοντο ἐπὶ ἰδεῶν καὶ ἀρχῶν, καὶ ἐτάσσετο πάντοτε ἄνευ διακρίσεως προσώπων μετ' ἐκείνων, ὧν αἱ γνῶμαι συνεβιβάζοντο μὲ τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς ὑγιοῦς πείρας καὶ τῆς ἀκλονήτου αὐτοῦ εὐθύτητος. Πρὸς τοὺς ἀντιδοξοῦντας ἐξεδήλου ἀνυποστόλως τὸ ἑαυτοῦ φρόνημα, συμβιβάζων τὴν διαφωνίαν μὲ τὴν πρὸς τὰ πρόσωπα ὑπόληψιν, ὁσάκις ἦτο πεπεισμένος περὶ τῆς ἀγνότητος τῆς προαιρέσεώς των. Πολλάκις εἶδον καὶ ἤκουσα αὐτὸν ἀτενίζοντα μετὰ χαρμοσύνου συγκινήσεως πρὸς τὸν εὐγλωττον τοῦ Μεσολογγίου πληρεξούσιον ἐν τῇ Ἐθνικῇ Συνελεύσει, Ἐπαμεινώνδαν τὸν Δεληγεώργην, καὶ προλέγοντα τὴν ἐξαίρετον θέσιν, ἣν παρεσκεύαζον εἰς τὸν νεαρὸν ῥήτορα ἡ ἁδρὰ παίδευσις, τὸ γενναῖον φρόνημα καὶ ἡ ἀκλινὴς τοῦ χαρακτῆρος εὐστάθεια.

Μετὰ τὴν τακτοποίησιν τῶν πραγμάτων ἐπανῆλθεν εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον μέχρι τοῦ 1867 ἔτους, ὅτε διωρίσθη Πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος εἰς Πετρούπολιν. Ἐν τῇ πρεσβείᾳ αὐτοῦ ταύτῃ ἀντελήφθη μετὰ ἀπαραμίλλου δραστηριότητος τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων, καὶ εἰς τὰς προσπαθείας αὐτοῦ ὡς καὶ εἰς τὴν πεφωτισμένην πρωτοβουλίαν τοῦ ἀξιοτίμου τότε Ὑπουργοῦ κ. Χ. Χριστοπούλου, ὀφείλεται ἡ κατόρθωσις τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀποσταλῆς τοῦ ἐξ ἑκατομμυρίων κληροδοτήματος τοῦ ἀοιδίμου Βαρβάκη, τὸ ὁποῖον ἄνευ τῆς συῤῥοῆς τοσούτων εὐνοϊκῶν περιστάσεων ἤθελε μένει ἀκόμη ἐν Ῥωσσίᾳ μετὰ παρέλευσιν πλήρους τεσσαρακονταετίας ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀφιερώσεως. Πρὸς τοὺς ἐν Ῥωσσίᾳ Ἕλληνας μετέδωκε ζωηρότερον τὸ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους φρόνημα, καὶ αἱ ἁδραὶ συνδρομαί, ἀφ' ὧν ἐν μέρει ἐτράφη ὁ κρητικὸς ἀγών, ὀφείλονται εἰς τὰς ἀκαμάτους τοῦ Πρέσβεως προτροπάς, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν φιλοτιμίαν. Ἐπεμελήθη δὲ πάσῃ δυνάμει τῆς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ ὁμοδόξου ἐκείνου ἔθνους διπλωματικῆς εὐβουλίας καὶ νηφαλιότητος, ἐπιλαμβανόμενος πάσης εὐλόγου ἀφορμῆς πρὸς διάψευσιν τῆς πλάνης, ἥτις ἐκλαμβάνει, καὶ τῆς κακῆς πιστεώς, ἥτις προσποιεῖται ὅτι ἐκλαμβάνει τοὺς Ἕλληνας ὡς δορυφόρους τῆς Ῥωσσίας καὶ ὡς ὑπηρέτας τῶν σχεδίων αὐτῆς ἐπὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐπὶ τῆς Εὐρώπης. Καὶ μόνη ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Πρέσβεως ἡμῶν ἀπέναντι τῶν ἐνεργειῶν τῆς πανσλαβικῆς συστάσεως ἦτο ἱκανὴ νὰ μαρτυρήσῃ ἐνώπιον τῆς Εὐρώπης ὑπὲρ τῆς αὐτοβουλίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ὑπὲρ τῆς καθαρῶς εὐρωπαϊκῆς τάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Δυστυχῶς καὶ τὰ ἐναργέστερα τεκμήρια τῆς εἰλικρινείας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας ἡμῶν παραγνωρίζονται, συμφυρόμενα εἰς παράλογον σύγχυσιν, πρὸς σύστασιν συλλογισμῶν, ὧν τὴν

μὲν μείζονα πρότασιν καταρτίζει ὁ δίκαιος φόβος, τὴν δὲ ἐλάσσονα ἡ ἰδιοτέλεια καὶ ἡ πονηρία, καὶ τὸ συμπέρασμα ἡ πλάνη καὶ ἡ ἀκρισία.

Ὁ Σπ. Μεταξᾶς ἐπολέμησεν εὐγενῶς κατὰ τῆς ῥοπῆς τῶν ἑλληνοκτόνων τούτων παρεξηγήσεων. Ἀλλὰ ἐπέπρωτο αὐτῷ, ἐγκαρτερούντι εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος, νὰ εὕρῃ ἐκ τῆς τραχύτητος τοῦ κλίματος ἐπὶ τῆς ξένης τὸν θάνατον, ἐπελθόντα ἵνα στερήσῃ τὴν πατρίδα, τοὺς οἰκείους καὶ τοὺς πολυαρίθμους αὐτοῦ φίλους τῶν ἀνεκτιμήτων ὑπηρεσιῶν καὶ τῆς ἡδυτάτης αὐτοῦ ὁμιλίας. Νοσήσας ἐν Πετρουπόλει ἐκ περιπνευμονίας, παρέδωκεν ἐκεῖ τὸ πνεῦμα, τιμηθεὶς διαφερόντως καὶ ἐν τῷ βίῳ καὶ ἐν τῇ κηδείᾳ αὐτοῦ οὐχὶ μόνον ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ μεγαλόφρονος Αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν, εὐδοκήσαντος νὰ τιμήσῃ ἐξαιρέτως τὴν ἐκφορὰν τοῦ Ἕλληνος Πρεσβευτοῦ διὰ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ παρουσίας, καὶ διὰ τῆς παραστάσεως τῶν μελῶν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου καὶ τῶν ἀνωτάτων λειτουργῶν τῆς Ἐπικρατείας. Ἡ ψυχὴ τοῦ Πρέσβεως ἡμῶν ἀνέβη ἀώρως μὲν δι' ὅλους ἡμᾶς πρὸς τὸν Πλάστην, ἀλλὰ μετὰ θάρρους, καθὸ διαφυλάξασα πιστῶς τὴν παρακαταθήκην τῶν πατρῴων ἀρετῶν καὶ παραδίδουσα ηὐξημένον τὸ κεφάλαιον αὐτῆς εἰς τοὺς ἐπιζῶντας ἀξιοτίμους συγγενεῖς, καὶ εἰς τοὺς φυσικοὺς πρὸ πάντων ζηλωτὰς τῆς τοῦ πατρὸς, τοῦ πάππου καὶ τοῦ θείου εὐκλείας, εἰς τὰ ἀγαπητὰ τοῦ ἀδελφοῦ τέκνα, ὧν ἡ ἐπιμέλεια ἀπετέλεσε τὸ γλυκύτερον τοῦ θείου καὶ τῆς μητρὸς μέλημα. Εἴθε αἱ ὑπὲρ τῆς πατρίδος προσπάθειαι τηλικούτων ἀνδρῶν, οἷος ὑπῆρξεν ὁ ἀοίδιμος Σπυρίδων, εἴθε ἐμφυσήσωσιν ἡμῖν τὴν πνοὴν βαθυτέρας τινος συναισθήσεως τῶν πρὸς τὴν πατρίδα καθηκόντων, καὶ ἐν τῇ δυνάμει τοῦ αἰσθήματος τούτου εἴθε κυοφορηθῇ ὁ ζωηφόρος ὑετὸς, ὅστις δύναται νὰ διαῤῥήξῃ τὸ σκότιον νέφος, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ τελευταίᾳ φάσει τοῦ ἐθνικοῦ βίου ἠπλώθη ἐπὶ τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς πατρίδος. Γένοιτο! γένοιτο! Σοῦ δὲ, πολύτιμε Σπυρίδων, εἴη προσφιλὴς καὶ αἰωνία ἐνήμιν ἡ μνήμη

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ.

Ὁ ἐν Πετρουπόλει φιλογενὴς καὶ ἐλλόγιμος ἰατρὸς Κ. Γεώργιος Συμβουλίδης ἀνέθηκεν εἰς τὸν ἐν Κ]πόλει Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον τὴν οὐσίαν διαγωνίσματος—Περὶ Πόντου, ὁρίσας βραβεῖον 500 ἀργυρῶν ῥουβλίων.

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΤΟΥ Κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΔΟΥ.

Θέμα, ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΟΝΤΟΥ, βραβευθησόμενον τῇ τελευταίᾳ κυριακῇ ἀπριλίου 1872.

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΠΕΝΤΑΚΟΣΙΩΝ ΑΡΓΥΡΩΝ ΡΟΥΒΛΙΩΝ.

Περιεχόμενα τοῦ θέματος.

Α'. Ἱστορικαὶ πηγαί, δηλ. συγγράμματα ἀρχαῖά τε καὶ νέα, ἐκδεδομένα καὶ μὴ, πραγματευόμενα περὶ τῆς χώρας, μνημεῖα, νομίσματα, ἐπιγραφαὶ, παραδόσεις.

Β'. Γεωγραφία φυσικὴ καὶ πολιτικὴ — Κατάλογος συγκριτικὸς τῶν ἀρχαίων καὶ νέων τοπικῶν ὀνομάτων—Στατιστικὴ ἐθνολογία τῶν νεωτέρων μάλιστα χρόνων.

Γ'. Ἱστορία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον—Ἤθη καὶ ἔθη.

Δ'. Γλωσσάριον, ἤτοι συλλογὴ λέξεων, ἀνηκουσῶν εἰς τὸ διαλεκτικὸν ἰδίωμα τῆς χώρας — Δημοτικὰ ᾄσματα, μῦθοι, παροιμίαι — Βιογραφία τῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν.

Ὅροι.

1) Αἱ πραγματεῖαι, τῇ ἀρχαίᾳ ἢ τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ ὀρθῶς καὶ εὐαναγνώστως γεγραμμέναι, πρέπει νὰ ἀποστέλλωνται ἐνσφράγιστοι τῷ Γεν. Γραμματεῖ τοῦ Συλλόγου μέχρι τῆς ά. Ἰανουαρίου τοῦ 1872, ἤτοι τρεῖς μῆνας πρὸ τῆς ἀνωτέρω εἰς βράβευσιν ὁρισθείσης προθεσμίας.

2) Οἱ γράφοντες ὀφείλουσιν ἑκάστοτε νὰ σημειῶσιν ἀκριβῶς τὰ χωρία, ἀφ' ὧν ἀρύονται τι.

3) Ἑκάστη τῶν πραγματειῶν πρέπει νὰ φέρῃ ἐπὶ κεφαλίδος ῥητὸν, γεγραμμένον καὶ ἐπὶ ἐπισυνημμένου δελτίου ἐνσφραγίστου, φέροντος ἔσωθεν τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συγγραφέως.

4) Ἐπιτροπὴ, ὁριζομένη παρὰ τοῦ Προεδρείου τοῦ Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγου κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1872, ἐπιφέρει τὴν περὶ ἑκάστου πονήματος κρίσιν αὐτῆς ἐν ἐκθέσει, ἀναγινωσκομένῃ ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς κατὰ τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν τοῦ Συλλόγου, ἤτοι τὴν τελευταίαν κυριακὴν ἀπριλίου, ὅτε καὶ βραβεύεται ἡ δοκιμωτέρα πραγματεία.

5) Ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν οὐδεμία πραγματεία ἤθελε κριθῇ βραβεύσιμος, παρατείνεται τὸ θέμα εἰς τὸ ἐπιὸν ἔτος.

6) Αἱ ἀποστελλόμεναι πραγματεῖαι, ἄν τε βραβευθῶσιν ἄν τε μὴ, μένουσιν ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Συλλόγου καὶ μόνον ἀντίγραφα αὐτῶν δύνανται νὰ λάβωσιν οἱ συγγραφεῖς αὐτῶν.

Ἐν Κωνστ]πόλει, τῇ 2 ἀπριλίου 1869.

Ὁ πρόεδρος Η. ΒΑΣΙΑΔΗΣ.

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς Γ. ΛΑΖΟΠΟΥΛΟΣ.

(Ἀνατολ. Ἀστήρ).

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Δ. Α. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ.